

59 (תהלים פב א) 'אלהים נצב בעדת אל, ויש לדרוש תיבת 'עדת' מלשון
 60 'בית מועד', דהיינו שהקדוש ברוך הוא נצב בבית הכנסת, שהוא
 61 הבית שבו מתוועדים עמו ישראל.
 62 ומנין לעשרה אנשים שמתפללין ששכינה מצויה עמהם, שנאמר
 63 (שם) 'אלהים נצב בעדת אל, ו'עדה' היא התאספות של עשרה
 64 אנשים.
 65 ומנין לשלשה דינים שיושבין בדין ששכינה מצויה עמהם, שנאמר
 66 (שם) 'בקרוב אלהים ישפוט', ו'אלהים' היינו בית דין של שלשה
 67 דינים.
 68 ומנין לשנים שיושבים ועוסקין בתורה ששכינה עמהם, שנאמר
 69 (מלאכי טו) 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו' וישמע
 70 ויקרב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו'. ומאחר ונקט הכתוב
 71 בלשון 'איש אל רעהו' יש ללמוד שמדובר בשנים העוסקים בתורה,
 72 שהשכינה שרויה עמהם.
 73 מבררת הגמרא: מא' - מה היא כוונת המשך הפסוק 'ולחשבי שמו',
 74 מבארת הגמרא: אמר רב אשי, אפילו אם חשב אדם לעשות מצוה
 75 ונאנס ולא עשה, מכל מקום מעלה עליו הכתוב כאילו עשה.
 76 ומנין שאפילו אדם אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו,
 77 שנאמר (שמות כב א) 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך
 78 ויבקרתיך', ויש לבאר המקרא כך, בכל מקום אשר יזכר שמי על פי
 79 מצוותי ודברי, דהיינו בלימוד התורה, אז אבוא ואשרה את שכינתי
 80 שם. ומאחר ונקט הכתוב בלשון יחיד 'אבוא אליך', יש ללמוד
 81 שאפילו יחיד העוסק בתורה שכינה שרויה עמו.
 82 מקשה הגמרא: וכי מאחר דאפילו חד - מאחר ונתבאר שאפילו
 83 אדם אחד העוסק בתורה שכינה עמו, תרי מפעמי - וכי צריך לומר
 84 שאף שנים העוסקים בתורה שכינה שרויה עמהם.
 85 מתרצת הגמרא: תרי מכתבן מליהו - שנים העוסקים בתורה מעלה
 86 יתירה יש בהם, שנכתבים דבריהם בספר הזכרונות, כמאמר הכתוב
 87 (מלאכי טו) 'ויקרב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו', חד לא
 88 מכתבן מליה - אבל אדם אחד העוסק בתורה אין נכתבים דבריו
 89 בספר הזכרונות, אף על פי שהשכינה שרויה עמו.
 90 שבה הגמרא ומקשה: וכי מאחר דאפילו תרי - מאחר ונתבאר
 91 שאפילו שנים העוסקים בתורה שכינה עמהם, תלתא מפעמי - וכי
 92 צריך להשמיענו שאף שלשה היושבים בדין השכינה שרויה עמהם.
 93 מתרצת הגמרא: מהו דתימא - שמא תאמר, דינא שלמא בעלמא
 94 הוא - שהדין הוא עשית שלום בלבד, ואינו בכלל לימוד התורה,
 95 ולא ארתיא שכינה - ואין השכינה שרויה עם הדיינים, קא משמע לן
 96 דדינא נמי היינו תורה - לפיכך צריך להשמיענו שאף עשית דין
 97 בכלל עסק התורה היא והשכינה שרויה שם.
 98 שבה הגמרא ומקשה: וכי מאחר דאפילו תלתא - מאחר ונתבאר
 99 שאפילו שלשה העוסקים בדין שכינה עמהם, עשרה מפעמי - וכי יש
 100 צורך בדבר להשמיענו שעשרה אנשים המתפללים שכינה שרויה
 101 עמהם.
 102 מתרצת הגמרא: עשרה אנשים המתפללים יש להם מעלה יתירה,
 103 דקרמה שכינה ואתיא - שהשכינה מקדימה ובאה לבית הכנסת,
 104 קודם שיבואו לשם כל העשרה, אבל תלתא עד דיתבי - שלשה
 105 דיינים היושבים בדין אין השכינה שרויה עמהם עד שיישבו שלשתם.
 106 הגמרא מביאה מימרא נוספת של רב אבין בר רב אדא בשם רבי
 107 יצחק, בענין התפילין של הקדוש ברוך הוא: אמר רב אבין בר רב
 108 אדא אמר רבי יצחק, מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין,
 109 שנאמר (ישעיה סב) 'נשבע ה' בימינו ובורוע עויו, 'בימינו' זו התורה
 110 שנאמר בה (דברים לג א) 'מימינו איש דת למו', ובורוע עויו' אלו
 111 תפילין, שנאמר בהם (תהלים כט א) 'ה' עוז לעמו ותן.
 112 מבררת הגמרא: ומנין יש ללמוד שהתפילין עוז [חזק] הם
 113 לירשאל, כלומר, מנין שהמקרא 'ה' עוז לעמו יתן' אכן נאמר לענין
 114 תפילין.
 115 מבארת הגמרא: דכתיב (דברים כח) 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה'
 116 נקרא עליך ויראו מך', ותניא בברייתא, רבי אליעזר הגדול אומר,

1 אמר רבי יוסי ברבי חנינא, הרי הוא זוכה לברכות הללו
 2 המפורשות בספר ישעיה (מח יז-ט), שנאמר 'לוא הקשבת למצותי,
 3 ויהי כנהר שלומך וצדקתך כנהר חיים, ויהי כחול ורעף וצאצאי
 4 מעיך וגו' במעתי, לא יכרת ולא ישמד שמו מלפני'. ויש לדרוש
 5 המקרא כך, 'הקשבת' הוא לשון המתנה, 'למצותי' היינו בשביל
 6 שציותי לגמול חסד, דהיינו שאדם הגומל עם חבירו חסד בכך שהוא
 7 ממתין לו זוכה לכל הברכות האמורות שם.
 8 הגמרא מביאה מימרא שאמר התנא אבא בנימין בענין המזיקים:
 9 תניא בברייתא, אבא בנימין אומר, אלמלי [אילו] נתנה רשות
 10 לעוין לראות את השדים העומדים לפניו, אין כל בריה יכולה
 11 לעמוד מפני הפחד שבראיית המזיקין.
 12 הגמרא מביאה מימרות של אמוראים בענין המזיקים: אמר אבוי,
 13 אינהו - הם, המזיקים, נפישו מינן - רבים יותר מאיתנו, וקיימי עלן
 14 כי כפלא לאוניה - וסובבים הם אותנו כמו שורת חרישה המקיפה
 15 את הערוגה.
 16 אמר רב הונא, כל חד וחד מינן - כל אחד ואחד מאיתנו, אלפא
 17 משמאליה ורבכחא מימיניה - יש אלה מזיקים מצד שמאלו, ועשרת
 18 אלפים מזיקים מצד ימינו.
 19 אמר רבא, האי דוחקא דהוי בכלה - הדוחק שיש בשעת הדרשה
 20 בשבת, שפעמים יושבים השומעים מרוחים ואף על פי כן נדמה להם
 21 הדבר כאילו יושבים דחוקים, מנייהו הוי - מן המזיקים הוא,
 22 המתערבים בין השומעים ודוחקים אותם. הני ברבי דשליה - אלו
 23 הברכיים העייפות של תלמידי החכמים, מנייהו - מן המזיקים הוא,
 24 שכן הם סומכים עצמם על ברכי האנשים. הני מאני דרפגן דבלו -
 25 אלו בגדי התלמידים המתבלים מהר, אף על פי שאינם עושים
 26 מלאכה, מהופיא דיהו - דבר זה נגרם מן המזיקים היושבים אצל
 27 התלמידים ומתחככים בבגדיהם. הני פרעי דמנקפן - אלו הרגלים
 28 הנתקלות במכשול ונפצעות, מנייהו - מן המזיקים הוא.
 29 האי מאן דבעי למידע להו - מי שרוצה להכיר בכך שיש מזיקים
 30 מסביבו, ליתיה קיימא נהילא - יביא אפר מנופה, ונהדר אפרייה -
 31 ויפורו סביב מיטתו בלילה, וכצפרא תוי כי פרעי דתרגולא -
 32 ובבוקר הוא יראה בתוך האפר כעין צורה של רגלי תרגול, לפי
 33 שרגלי השדים דומים לרגלי התרגולים.
 34 האי מאן דבעי למחזינהו - מי שרוצה לראותם ממש בעיניו, ליתיה
 35 שלייתא דשנרתא - יביא שליית וד של חתול נקבה, אוכמתא בת
 36 אוכמתא - שחורה בת שחורה, כלומר, שחתול נקבה זו צבעה שחור,
 37 ואף אמנה היה צבעה שחור, פוכרתא בת פוכרתא - והיא בכורה
 38 לאמה ואף אמנה בכורה היתה, ולקליה כנורא - וישרוף לאותה
 39 שליא באש, ולשחקיה - ולאחר מכן יכתוש אותה לאפר דק, ולימלי
 40 עיניה מניה - ויתן מעט מן אפר זה בתוך עיניו, וחזי להו - ועל ידי
 41 כן יוכל לראות את המזיקים. ולשדריה כנוכתא דפרזלא - וישים את
 42 הנוטר מן האפר בתוך קנה חלול של ברזל, ולחתמיה בנושפנא
 43 דפרזלא - ויסגור את הקנה בחותם של ברזל, דילמא ננבי מניה -
 44 שאם לא כן יש לחוש שמא יגבבו המזיקים את האפר ממנו. אבל עתה
 45 שהוא סגור וחתום אין להם שליטה עליו. ולחתום פומיה כי חיכי
 46 דלא ליתוק - ויסגור אותו אדם את פיו ויהדקו היטב, כדי שלא יזוק
 47 מן השדים.
 48 רב ביבי בר אבוי עבד הכי - עשה כן, הווא ואתוק - ראה את
 49 השדים, וניזוק. בעו רפגן רחמי עליה ואתפי - ביקשו חכמים רחמים
 50 עליו ונתרפא.
 51 הגמרא מביאה מימרא של התנא אבא בנימין בענין תפילה: תניא
 52 בברייתא, אבא בנימין אומר, אין תפלה של אדם נשמעת אלא
 53 כשמתפלל בבית הכנסת, שנאמר (מלכים א, ח כח) 'לשמע אל הרהר
 54 ואל התפלה, ויש ללמוד ממקרא זה שבמקום שיש בו רנה, דהיינו
 55 בבית הכנסת שאומרים בו הציבור שירות ותשבחות בנעימת קול
 56 ערב, שם תהא התפלה.
 57 הגמרא מביאה מימרא נוספת כעין זו: אמר רבין בר רב אדא אמר
 58 רבי יצחק, מנין שהקדוש ברוך הוא מצוי בבית הכנסת, שנאמר

28 אָמַר לִיה רַב אַחָא בְרִיה דְרַבָּא לְרַב אַשִּׁי, הִינֵנָּה בְּחַד בֵּיתָא –
 29 נַתְבָּאר מַה כְּתוּב בְּבֵית אַחַד מִן הַתְּפִילִין שֶׁל בּוּרָא הַעוֹלָם, אַבְל
 30 בְּשָׂאָר בְּתֵי מַאי – מַה כְּתוּב בְּשָׂאר הַבְּתִים, שְׁהָרֵי אַרְבַּעַה בְּתִים יֵשׁ
 31 לַתְּפִילִין שֶׁל רֹאשׁ.
 32 אָמַר לִיה רַב אַשִּׁי לְרַב אַחָא בְרִיה דְרַבָּא, פְּסוּקִים אֵלּוּ כְּתוּבִים בְּשָׂאר
 33 הַפְּרָשׁוֹת. הָאֲחַד (דְּבַרִּים ד' ז'), 'כִּי מִי גוֹי גְּדוֹל אֲשֶׁר לֹא אֱלֹהִים קְרִבִּים
 34 אֵלָיו, כִּהֵּן אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאנוּ אֵלָיו'. הַשֵּׁנִי (שֵׁם ד' ח'), 'וּמִי גוֹי גְּדוֹל אֲשֶׁר
 35 לֹא חָקִים וּמִשְׁפָּטִים צִדִּיקִם, כְּכֹל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם
 36 הַיּוֹם'. הַשְּׁלִישִׁי (שֵׁם ל' ג' ט), 'אֲשֶׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל, מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשֵׁעַ בְּה', מִגֵּן
 37 עֲזָרְךָ וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתְךָ, וַיִּכְבְּשׁוּ אֲבִיךָ לָךְ וְאֵתָּה עַל כְּמוֹתֵינוּ תִּדְרֹךְ'.
 38 הַרְבִּיעִי (שֵׁם ד' ל' ד'), 'אִו הִנֵּסָה אֱלֹהִים לְבוֹא לְקַחַת לֹו גוֹי מִקְּרָב גוֹי,
 39 בְּמִסַּת בָּאֵתָּה וּבְמוֹפְתִים וּבְמַלְחָמָה, וּבִיד חֻזְקָה וּבְזוֹרַע נְטוּיָה
 40 וּבְכוֹרָאִים גְּדוֹלִים, כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְכֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ'.
 41 הַחֲמִישִׁי (שֵׁם כו' י' ט), 'וּלְתַתְּךָ עֲלִיזוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה, לְתַהֲלָה
 42 וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת, וְלְהִיָּתֵךְ עִם קֹדֶשׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ כְּפֶאֶרֶךְ דְּבַר'.
 43 מִקְּשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הָכִי – אִם כֵּךְ, שְׁכֵל פְּסוּקִים אֵלּוּ כְּתוּבִים בַּתְּפִילִין
 44 שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, נְפִישִׁי לְהוֹ טוֹבֵי בְּתֵי – יֵשׁ לֹו בְּתִים יוֹתֵר מִדִּי,
 45 שְׁהָרֵי נִמְנו כַּאֵן חֲמִשָּׁה פְּסוּקִים, וַיַּחַד עִם הַפְּסוּק 'זְמִי כַעֲמֵךְ יִשְׂרָאֵל'
 46 יֵשׁ שְׁשָׁה, וּבַתְּפִילִין שֶׁל רֹאשׁ אֵין יוֹתֵר מֵאַרְבַּעַה בְּתִים.
 47 מֵתִרְצַת הַגְּמָרָא: אֵלָּא סֹדֵר הַפְּרָשׁוֹת בְּבֵית הַתְּפִילִין שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 48 הוּא כֵךְ הֵם, הַפְּסוּקִים 'כִּי מִי גוֹי גְּדוֹל' וְ'וּמִי גוֹי גְּדוֹל' דְּרַמְיִין לְהַדְרִי
 49 – שְׁדוּמִים הֵם זֶה לְזֶה, מוֹנַחִים הֵם בְּחַד בֵּיתָא – בְּבֵית אַחַד, וְכֵן
 50 הַפְּסוּקִים 'אֲשֶׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל' וְ'זְמִי כַעֲמֵךְ יִשְׂרָאֵל' מוֹנַחִים אִף הֵם בְּחַד
 51 בֵּיתָא – בְּבֵית אַחַד, וְהַפְּסוּק 'אִו הִנֵּסָה אֱלֹהִים' מוֹנַח בְּחַד בֵּיתָא –
 52 בְּבֵית אַחַד, וְכֵן הַפְּסוּק 'וּלְתַתְּךָ עֲלִיזוֹן' מוֹנַח אִף הוּא בְּחַד בֵּיתָא –
 53 בְּבֵית אַחַד.

1 אֵלּוּ תְּפִילִין שְׁבַרְאֵשׁ. כְּלוּמַר, כַּאֲשֶׁר רֹאִים הַגּוֹיִים אֶת הַתְּפִילִין
 2 בְּרֹאשָׁם שֶׁל יִשְׂרָאֵל יֹרְאִים מֵהֶם, וּמַכְּאֵן, שֶׁהַתְּפִילִין הֵם חוּזְקָם שֶׁל
 3 יִשְׂרָאֵל.
 4 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אֵיזָה פְּסוּקִים כְּתוּבִים בַּתְּפִילִיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
 5 אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק לְרַב חֵיָא בְּרַי אַבְיָן, הֵנִי תְּפִילִין דְּמָרִי
 6 עֲלָמָא – אֵלּוּ הַתְּפִילִין שֶׁל אֲדוּן הַעוֹלָם, מַה כְּתִיב בְּהוֹ – אֵילּוּ
 7 פְּסוּקִים כְּתוּבִים בָּהֶם, הָרִי בַתְּפִילִין שְׁלַנו אֲנוּ כוֹתְבִים אֶת פְּרָשׁוֹת
 8 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל' (דְּבַרִּים ו' ו'), 'וְהִיָּה אִם שְׁמוּע' (שֵׁם י"א), 'קֹדֶשׁ לִי כָל בְּכוֹר'
 9 (שְׁמוֹת י"ג), 'וְהִיָּה כִי יִבְיָאךְ' (שֵׁם), שֵׁשׁ בָּהֶם יַחַד שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 10 הוּא וְחֲרוּן מְצוּוֹתָיו, אַבְל בַּתְּפִילִיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַה כְּתוּב
 11 בָּהֶם.
 12 אָמַר לִיה רַב חֵיָא בְּרַי אַבְיָן לְרַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק, בַּתְּפִילִין שֶׁל הַקְּדוֹשׁ
 13 בְּרוּךְ הוּא כְּתוּב מִקְּרָא זֶה (דְּבַרִּי הַיְמִיִּם א' ז' כ"א) 'זְמִי כַעֲמֵךְ יִשְׂרָאֵל גוֹי
 14 אַחַד בְּאֶרֶץ'.
 15 שֶׁב רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק וְשָׂאל לְרַב חֵיָא בְּרַי אַבְיָן, וּמִי מְשַׁתַּבַּח קוּדְשָׁא
 16 בְּרִיךְ הוּא בְּשִׁבְחֵיהוּ דְיִשְׂרָאֵל – וְכִי מְשַׁתַּבַּח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 17 בְּשִׁבְחָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.
 18 הַשִּׁיב לֹו רַב חֵיָא בְּרַי אַבְיָן, אֵין – אַכֵּן כֵּן, דְּכִתְיִב (דְּבַרִּים כו' ז'–ח') 'אֵת
 19 ה' הַאֲמַרְתָּ תִּיּוֹם וּגְו', (וְכִתְיִב) 'וְה' הַאֲמַרְךָ תִּיּוֹם'. 'הַאֲמַרְתָּ' הוּא
 20 לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת וְשִׁבַח, דְּהֵינּוּ, שְׁעַם יִשְׂרָאֵל מְשַׁבַּח וּמְרוּמֵם אֶת הַקְּדוֹשׁ
 21 בְּרוּךְ הוּא, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁבַּח אֶת יִשְׂרָאֵל. שְׁכֵךְ אָמַר לְהֵם
 22 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, אַתֶּם עֲשִׂיתֶנִּי חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם,
 23 כְּלוּמַר, אַתֶּם שִׁיבַחְתֶּם אוֹתִי בְּשִׁבַח אַחַד וּמִיּוֹחַד, וְאִף אֲנִי אֶעֱשֶׂה
 24 אַתְּכֶם חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם – אֲשַׁבַּח אַתְּכֶם בְּשִׁבַח מִיּוֹחַד, אַתֶּם
 25 עֲשִׂיתֶנִּי חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, שְׁנַאֲמַר (שֵׁם ו' ד') 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה'
 26 אֱלֹהֵינוּ ה' אֱחָד', וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה אַתְּכֶם חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, שְׁנַאֲמַר
 27 (דְּבַרִּי הַיְמִיִּם א' ז' כ"א) 'זְמִי כַעֲמֵךְ יִשְׂרָאֵל גוֹי אַחַד בְּאֶרֶץ'.

1 לְדַבֵּר הַלֵּכָה וְאִפְּלוּ בַשֶּׁבֶת, שְׁנַאמֵר (שם יא ט) אֲחֵרֵי ה' יִלְכוּ בְּאֶרֶץ
 2 יִשְׂרָאֵל וְגו', כִּי הוּא יִשְׂאֵג וְיַחְרְדוּ בָּנִים מִיָּם, כְּלוּמַר, שִׁישׁ לְאָדָם לַרְוִיחַ
 3 אַחַר הַבּוֹרָא כְּרִיצַת הַבּוֹרַח מִן הָאָרֶץ וְשִׂרְשָׁאֵי הוּא לַרְוִיחַ אִפְּלוּ
 4 בַשֶּׁבֶת, אֲנָא נְמִי רְהִימָנָא - מֵאֵז נוּדַג אָף אֲנִי לַרְוִיחַ לְשִׁמְעַת
 5 הַדְרָשָׁה.
 6 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימְרָא נּוֹסֶפֶת הַעוֹסֶקֶת בְּרִיצָה לְשִׁמְעַת הַדְרָשָׁה:
 7 אָמַר רַבִּי יוֹרְא, אֲנִירָא דְפִרְקָא דְרִמָּא - עֵיקַר הַשֶּׁכֶר שֶׁל הָאֲנָשִׁים
 8 הָרָצִים לְשִׁמּוֹעַ דְרָשָׁה מִפִּי חֲכָם הוּא עַל הָרִיצָה, וְלֹא עַל הַשְּׁמִיעָה
 9 עֲצֻמָּה, שֶׁכֵּן רֹבֵם אִינֵם מְבִינִים אֶת דְּבָרָיו לְעוֹמֵק.
 10 אָמַר רַבִּי אֲבִי, אֲנִירָא דְכֻלָּה דְיוֹתָקָא - עֵיקַר הַשֶּׁכֶר שֶׁל הָאֲנָשִׁים
 11 הַמְּתַסָּסִים בַּשֶּׁבֶת שְׂקוּדִים הָרִגְל, לְשִׁמּוֹעַ מִפִּי הַחֲכָם אֶת הַלְכוֹת
 12 הָרִגְל, הוּא עַל הַדּוּחָק וְהַצְפִּיפוֹת הַשּׁוֹרְרִים בְּאוֹתוֹ מְקוּם.
 13 אָמַר רַבָּא, אֲנִירָא דְשִׁמְעָתָא סְפָרָא - עֵיקַר הַשֶּׁכֶר שֶׁל הַעוֹסֵק
 14 בְּלִימּוּד הַסּוּגִיּוֹת הוּא עַל מַה שִׁיגַע וְטוֹרַח וּמַחֲשֵׁב לְהַבִּין הַטַּעַם שֶׁל
 15 כָּל דָּבָר שֶׁלּוּמָד.
 16 אָמַר רַב פֶּפְא, אֲנִירָא דְבִי מְמִיָּא שְׁתִּיקוּתָא - עֵיקַר הַשֶּׁכֶר שֶׁל
 17 הַיּוֹשֵׁב בְּבֵית הָאֵבֶל, הוּא עַל מַה שְׁשׁוֹתֵק.
 18 אָמַר מַר זוּרְמָא, אֲנִירָא דְהַעֲנִינָא צִדְקָתָא - עֵיקַר שֶׁכַר הַמְּתַעֲנִים
 19 בַתְּעִינָת צִיבּוֹר הוּא עַל הַצְדָקָה שְׁנוֹתָנִים בְּמוֹצָאֵי הַתְּעִינָת, לְצוֹרֵךְ
 20 פְּרִנְסַת הַעֲנִינִים שֶׁהִתְעַנּוּ הַיּוֹדִים.
 21 אָמַר רַב שִׁשְׁתִּי, אֲנִירָא דְהַסְפָּרָא דְלוּוִי - עֵיקַר שֶׁכַר הַמְּסִפִּידִים אֶת
 22 הַנְּפֹטֵרִים הוּא עַל כֶּךָ שְׁמִרְמִיִם קוֹלֵם בְּשִׁלּוֹן קִינָה וְצַעַר, כְּדִי לְעוֹרֵר
 23 הַשּׁוֹמְעִים לְבַכִּיהָ.
 24 אָמַר רַב אֲשִׁי, אֲנִירָא דְבִי הַלּוּלִי מִלֵּי - עֵיקַר הַשֶּׁכֶר שֶׁל הַמְּשַׁתְּתָפִים
 25 בַּשִּׁמְחַת חַתָּן הוּא עַל כֶּךָ שֶׁמְשַׁמְחִים אוֹתוֹ בְּדַבְרִים.
 26 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימְרָא נּוֹסֶפֶת שֶׁל רַב הוּנָא, בְּעִנְיַן הַמְּתַפְּלֵל מַחוּץ
 27 לְבֵית הַכְּנֶסֶת: אָמַר רַב הוּנָא, כָּל אָדָם הַמְּתַפְּלֵל אַחֲרֵי בֵּית
 28 קְבוּרֵים הַפְּתוּחִים, נִקְרָא רְשָׁעִי, לְפִי שֶׁהוּא נֹרָא כְּכּוֹפֵר בְּמֵי שֶׁהִצִּיבּוֹר
 29 מִתְּפַלְּלִים לְפָנָיו, שְׁנַאמֵר (תהלים יב ט) 'סְבִיבֵי רְשָׁעִים יִתְהַלְּכוּן, וְיִשׁ
 30 לְדֹרוֹשׁ מִקְרָא זֶה עַל הַמְּתַפְּלְלִים מִסְבִּיבֵי לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְאִינֵם נִכְנָסִים
 31 לְתוֹכּוֹ, שֶׁנִּקְרָאִים רְשָׁעִים.
 32 אָמַר אֲבִי, לֹא אֲמַרְן - לֹא אֲמַר רַב הוּנָא אֶת דְּבָרָיו, אֲלֵא בְּאוֹפֵן
 33 דְּלֹא מְהַדֵּר אֲפִיָּה לְבִי בְּנִישְׁתָּא - שְׂאִין אוֹתוֹ אָדָם מַחְזִיר אֶת פָּנָיו
 34 לְצַד בֵּית הַכְּנֶסֶת, אֲלֵא מִתְּפַלֵּל לְצַד הַשְּׁנִי, כְּגוֹן אִם הִכֵּל מִתְּפַלְּלִים
 35 לְצַד מַעְרֵב הוּא מִתְּפַלֵּל לְצַד מִזְרָח, אֲכַל מְהַדֵּר אֲפִיָּה לְבִי בְּנִישְׁתָּא
 36 - אִם מַחְזִיר הוּא אֶת פָּנָיו לְצַד בֵּית הַכְּנֶסֶת, כְּלוּמַר, שֶׁמִּתְּפַלֵּל לְאוֹתוֹ
 37 הַצַּד שֶׁהִכֵּל מִתְּפַלְּלִים, אֲלֵא שֶׁהוּא עוֹמֵד מִבְּחוּץ, לֵית לֵן בָּהּ - לֹא
 38 אֵיכַפֵּת לָנוּ מִמַּעֲשׂוֹ.
 39 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה בְּעִנְיַן זֶה: הַהוּא זִבְרָא - מַעֲשֵׂה בְּאָדָם אַחַד,
 40 דְּקָא מְצִילֵי אַחֲרֵי בִי בְּנִישְׁתָּא - שְׁהִידָה מִתְּפַלֵּל אַחֲרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת,
 41 וְלֹא מְהַדֵּר אֲפִיָּה לְבִי בְּנִישְׁתָּא - וְלֹא חָזִיר פָּנָיו לְצַד בֵּית הַכְּנֶסֶת.
 42 חֶלֶף - עֵבֶר שֶׁם אֲלִיָּהוּ הַנְּבִיא, חֲזוּיָה - רָאהוּ אוֹתוֹ אָדָם, אִידְמִי לֵיהּ
 43 כְּמִיָּעָא - וְהִידָה נִדְמָה לוֹ אֲלִיָּהוּ כְּסוֹחֵר עֲרִבִי. אָמַר לֵיהּ אֲלִיָּהוּ הַנְּבִיא
 44 לְאוֹתוֹ אָדָם, כְּדוּ בְּרִי קְרִימָתָא קָמִי מְרָד - וְכִי כִשְׁתִּי רְשׁוּיָת עוֹמֵד
 45 אַתָּה לְפָנַי אֲדוּנָן, כְּלוּמַר, שֶׁבְּהַתְּנַהֲגוּתְךָ זֶה אַתָּה מֵרָאה בְּעֲצֻמָּךְ
 46 כְּאִילוּ יֵשׁ חֲלִילָה שְׁתֵּי רְשׁוּיּוֹת בְּעוֹלָם, שְׁכָל הַמְּתַפְּלְלִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת
 47 מִתְּפַלְּלִים לְצַד אַחַד, וְאִילוּ אַתָּה מִתְּפַלֵּל לְצַד אַחַד. שְׁלָף סְפָרָא
 48 וְקִטְלֵיהּ - שֶׁלַף אֲלִיָּהוּ הַנְּבִיא חָרַב וְהִרְגוּ לְאוֹתוֹ אָדָם.
 49 הַגְּמָרָא דוֹרֶשֶׁת אֶת הַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוּק 'סְבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלְּכוּן: אָמַר לֵיהּ
 50 הַהוּא בְּרַבְּנָן - אַחַד מִן הַחֲכָמִים, לְרַב בִּיבִי בְּרִי אֲבִי, וְאִמְרִי לָהּ -
 51 וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲמַר כֵּן רַב בִּיבִי לְרַב נַחְמָן בְּרִי יִצְחָק, מֵאִי - מַה הוּא
 52 בִּיאֹר הַיְּתִיבוֹת 'כְּרֹם זְלוֹת לְבָנֵי אָדָם', הַכְּתוּבוֹת לְאַחַר הַיְּתִיבוֹת
 53 'סְבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלְּכוּן'.
 54 אָמַר לֵיהּ, יֵשׁ לְבֹאֵר מִקְרָא זֶה כֶּךָ, 'כְּרֹם' אֵלּוּ דְבָרִים שְׁעוֹמְדִים
 55 בְּרֹמּוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּגוֹן הַתְּפִלָּה שְׁעוֹלָה לְמַעְלָה, 'זְלוֹת לְבָנֵי אָדָם'
 56 הֵיינו וְכֵנִי אָדָם מוֹלְלוּן בְּהוּן.
 57 רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֲלֵעָזָר דְּאֲמָרֵי תְרַוּוּיָהוּ - בִּיאֵרוּ שְׁנֵיהֶם אֶת הַפְּסוּק

1 וְכוֹלְהוּ בְּתִיבֵי בְּאֲרֵעֵיהּ - בּוֹרוּעוֹ, כְּלוּמַר, כֹּל אַרְבַּע פְּרָשׁוֹת אִלוֹ
 2 כְּתוּבוֹת בְּתִפְלִין שֶׁל יָד שֶׁלּוֹ בְּבֵית אַחַד, כְּשֶׁם שֶׁמְצִינוּ בְּתִפְלִין שִׁלְנוּ,
 3 שְׁאוֹתֵם פְּרָשׁוֹת הַמּוֹנַחוֹת בְּתִפְלִין שֶׁל רֹאשׁ בְּאַרְבַּעָה בְּתִים מוֹנַחוֹת
 4 בְּתִפְלִין שֶׁל יָד בְּבֵית אַחַד.
 5 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימְרָא נּוֹסֶפֶת שֶׁל רַבִּין בְּרַב אָדָא בְּשֶׁם רַבִּי יִצְחָק,
 6 בְּעִנְיַן תְּפִלָּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת: אָמַר רַבִּין בְּרַב אָדָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק,
 7 כָּל אָדָם הַרְגִיל לְבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת מִיַּד יוֹם, וְלֹא בָּא יוֹם אַחֵר,
 8 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁאֵל בּוּ - שׁוֹאֵל עֲלֵיו, מַדּוּעַ לֹא בָּא פְּלוּנֵי הַיּוֹם
 9 לְבֵית הַכְּנֶסֶת. שְׁנַאמֵר (ישעיה ג ט) 'מִי כִכֵּם יִרָא ה' שׁוֹמֵעַ כְּקוֹל עֲבָדוֹ
 10 אֲשֶׁר הִלֵּךְ חֲשָׁכִים וְאִין נּוֹנָה לוֹ'. וְיֵשׁ לְדֹרוֹשׁ הַמְּקָרָא כֶּךָ, שֶׁהַקְּדוּשׁ
 11 בְּרוּךְ הוּא שׁוֹאֵל מַה אֵירַע עִם אוֹתוֹ אָדָם יִרָא שְׁמַיִם, שְׁהִידָה רִגְל
 12 לְהַשְׁכִּים בְּכָל יוֹם לְבֵית הַכְּנֶסֶת, לְשִׁמּוֹעַ אֶת תְּפִלַּת הַשְּׁלִיחַ צִיבּוֹר
 13 וְשֶׁהוּא עֵבֶד הַשֶּׁס, וְעַתָּה הִלֵּךְ אָדָם זֶה לְמִקּוּם חוּשֶׁךְ, דְּהֵיינו לְדָבָר
 14 הַרְשׁוֹת, וּמִנַּע אֶת עֲצֻמוֹ מִלְּהַשְׁכִּים לְבֵית הַכְּנֶסֶת.
 15 וְבִיאֹר הַתִּיבּוֹת וְאִין נּוֹנָה לוֹ' כֶּךָ הוּא, אִם לְדָבָר מְצוּה הִלֵּךְ אוֹתוֹ
 16 אָדָם, אִזִּי נּוֹנָה לוֹ - תֵּאֵיר לוֹ הַמְּצוּה אֶת הַחוּשֶׁךְ, כְּלוּמַר, יִצְלִיחַ
 17 בְּמַעֲשָׂיו, וְאִם לְדָבָר הַרְשׁוֹת הִלֵּךְ, אִין נּוֹנָה לוֹ - אִין דָּבָר הַמֵּאִיר
 18 לוֹ, אֲלֵא בְּחוּשֶׁךְ יִלֵּךְ, וְלֹא יִצְלִיחַ בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו.
 19 וְסוּיָם הַפְּסוּק הוּא 'בְּשֶׁחַ בְּשֶׁם ה' וְיִשְׁעֵן בְּאַלְהֵיו', וְהַכּוּוּנָה בּוֹדָה הִיא
 20 לְבֹאֵר מֵאִי מְטַעֵמָא - מַה הוּא טַעַם הַדְּבָר שֶׁנַּעֲשֵׂב אוֹתוֹ אָדָם עַל
 21 שֶׁהִלֵּךְ לְדָבָר הַרְשׁוֹת לְעִסָק בִּיצְרִי. מְשׁוּם דְּהוּוּ לֵיהּ לְבְּטוּחַ בְּשֶׁם
 22 ה' שִׁמְצִיא לוֹ אֶת צְרִכּוֹ אָף אִם יִלֵּךְ תְּחִילָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְתִפְלָה,
 23 וְלֹא בְּשֶׁחַ בּוּ.
 24 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימְרָא נּוֹסֶפֶת בְּעִנְיַן אִלוֹ שְׁאִינֵם בְּאִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת:
 25 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּשֶׁעָה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא
 26 מְצָא בָּהּ עֲשָׂרָה אָנָשִׁים, מִיָּד הוּא בּוֹעֵם, שְׁנַאמֵר (שם ג ט) 'מַדּוּעַ
 27 בָּאתִי וְאִין אִישׁ, קְרָאתִי וְאִין עוֹנָה'. כְּלוּמַר, שְׂאִין אֲנִי מוֹצֵא בְּבֵית
 28 הַכְּנֶסֶת מִנְיַן שֶׁל עֲשָׂרָה אָנָשִׁים הָרְאוּיִים לְעוֹנָת לְכָל דָּבָר שֶׁבְּקְדוּשָׁה.
 29 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימְרָא בְּעִנְיַן קְבוּעוֹת מְקוּם לְתִפְלָה: אָמַר רַבִּי חֵלְבּוֹ
 30 אָמַר רַב הוּנָא, כָּל אָדָם הַקּוֹבֵעַ מְקוּם לְתִפְלָתוֹ, כְּלוּמַר, שֶׁמִּתְּפַלֵּל
 31 בְּמִקּוּם קוֹבֵעַ, וְלֹא פִּעַם בְּמִקּוּם זֶה וּפִעַם בְּמִקּוּם אַחֵר, זּוֹכֵה לְכָךְ
 32 שְׂאִלְהִי אֲבָרְהָא אֲבִינוּ שֶׁהִידָה אָף הוּא קוֹבֵעַ מְקוּם לְתִפְלָתוֹ: יֵהִא
 33 בְּעוֹרֵוֹ, כְּדָרְךָ שְׁהִידָה עוֹזֵר לְאַבְרָהָם. וְכִשְׁמַת אוֹתוֹ אָדָם, אֲזִמְרִים לוֹ
 34 ו-עֲלִינוּ בְּהַסְפָּדוֹ, אִי עֲנִינוּ אִי חֲסִיד - אִי עַל הָעֲנִיו, אִי עַל הַחֲסִיד,
 35 שְׁהִידָה מִתְּלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ עֲלֵינוּ הַשְּׁלוֹם.
 36 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: וְאֲבָרְהָם אֲבִינוּ, מִנָּא לֵן דְּקִבְעַת מְקוּם - מִנְיַן לָנוּ
 37 שְׁהִידָה רִבְכוּ לְקוֹבֵעַ מְקוּם לְתִפְלָתוֹ, שֶׁלְּפִיכֶךָ קוֹרְאִים אֲנִי אֶת הַקּוֹבֵעַ
 38 מְקוּם 'מִתְּלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ'.
 39 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: יֵשׁ לְלַמּוּד זֹאת מְדַבְּרֵיב (בְּרַאשִׁית יט כז) וְיִשְׁכַּם
 40 אֲבָרְהָם בְּכִפְרֵי אֵל הַמְּקוּם אֲשֶׁר עֲמַד שָׁם, וְאִין עֲמִידָה אֲלֵא לְשׁוֹן
 41 תְּפִלָּה, שְׁנַאמֵר (תהלים קו ט) 'וְעִמּוּד פִּינִיחֵם וְיִפְלְלוּ'. כְּלוּמַר, שִׁישׁ
 42 לְלַמּוּד מִן הַמְּקָרָא וְיִשְׁכַּם לְהַתְּפַלֵּל בְּבוֹקֵר' שֶׁהַקְּדִים אֲבָרְהָם לִילֵךְ אֶל
 43 הַמְּקוּם שְׁהִידָה רִגִיל לְהַתְּפַלֵּל בּוּ בְּקַבְיֵעוֹת.
 44 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימְרָא נּוֹסֶפֶת שֶׁל רַבִּי חֵלְבּוֹ בְּשֶׁם רַב הוּנָא, בְּדִין
 45 הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת: אָמַר רַבִּי חֵלְבּוֹ אָמַר רַב הוּנָא, אָדָם הַיּוֹצֵא
 46 מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, אֵל יִפְסִיעַ פְּסִיעָה נְּסָה - גְּדוּלָה, כְּלוּמַר, אֵל יִזְדַּרְו
 47 לְעוֹזֵב אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּצַעֲדִים גְּדוּלִים וּמְהִירִים, לְפִי שֶׁמֵּרָאה הוּא
 48 בְּכֶךָ שִׁישִׁיבַת בֵּית הַכְּנֶסֶת דּוּמָה עֲלֵיו כְּמַשְׂאוּ.
 49 אָמַר אֲבִי, לֹא אֲמַרְן - לֹא נִאֲמַר דִּין זֶה, אֲלֵא לְמִיפָּה - בְּשַׁעָה
 50 שֶׁהוּא יוֹצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, אֲכַל לְמִיעַל - כְּאִשֶּׁר הוּא נִכְנַס, מְצוּה
 51 לְמַרְהַט - לַרְוִיחַ, שְׁנַאמֵר (דחטע ו ט) 'וְנִדְעָה נְרַדְפָּה לְדַעַת אֶת ה'',
 52 כְּלוּמַר, שִׁישׁ מְצוּה לְרֹדוֹף לַרְוִיחַ אַחַר יְדִיעַת הַבּוֹרָא.
 53 אָמַר רַבִּי יוֹרְא, מִיָּשׁ - מִתְּחִילָה, כִּי הוּוּ חֵינָא לְהוּ לְרַבְּנָן - כְּאִשֶּׁר
 54 הֵיינִי רּוֹאה אֶת תְּלַמְּדֵי הַיְּשִׁיבָה, דְּקָא רְהִיטִי לְפִרְקָא בְּשִׁבְתָּא -
 55 שְׂרָצִים הֵם כְּדִי לְשִׁמּוֹעַ אֶת הַדְרָשָׁה בַּשֶּׁבֶת, אֲמִינָא קָא מְחַלְלוּן רַבְּנָן
 56 שְׁבְתָא - הֵיינִי אוֹמֵר שֶׁמְחַלְלִים הֵם אֶת הַשֶּׁבֶת, מֵאַחַר וְאִסוּר לְפַסּוּעַ
 57 פְּסִיעָה גְּסָה בַּשֶּׁבֶת, בִּינֵן דְּשִׁמְעָנָא לְהָא - אֶךְ לְאַחַר שֶׁשִּׁמְעַתִּי
 58 לְמִימְרָא זֶה דְּרַבִּי תְנַחוּם אָמַר רַבִּי יוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, לְעוֹלָם וְרִוּיֵן אָדָם

48 ויהי קלֹת וּבְרָקִים וְעָנָן כְּבֹד עַל הַהָר, וְקָל שׁוֹפֵר וְגו', ובמקרא זה
 49 נזכרו שלשה קולות, שכן נאמר בו 'יהי קולות', ובמיעוט 'קולות' הוא
 50 שנים, וכן נזכר בו 'קול שופר'. ונאמר עוד (שם ט יט) 'יהי קול השֹׁפֵר
 51 וְגו', הולף וְזוֹק מֵאֵד, מִשֶּׁה יְדַבֵּר וְהֵאֱלִיִּים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל'. ובמקרא זה
 52 נזכרו שני קולות נוספים, נמצא, שבסך הכל נזכרו במתן תורה חמשה
 53 קולות.
 54 מקשה הגמרא: איני - וכי כך הוא הדבר, שלא נזכרו במתן תורה
 55 אלא חמשה קולות בלבד, וְהָא כְּתִיב (שם כ טו) 'וְכָל הַעָם רֹאִים אֶת
 56 הַקּוֹלוֹת', ונמצא שנזכרו במקרא זה שני קולות נוספים.
 57 מתרצת הגמרא: קולות אלו שנזכרו כאן אינם קולות נוספים על
 58 הראשונים, אלא הכתוב עוסק באותן קולות דְּקוֹרֵם מִתֵּן תּוֹרָה הוּוּ
 59 - באלו הקולות שהיו קודם מתן תורה, שכבר נזכרו במקראות
 60 הקודמות, וכוננת הכתוב ללמדנו שאף על פי שאין אדם יכול לראות
 61 קולות, מכל מקום היו קולות אלו נראים בדרך נס.
 62 הגמרא מביאה מימרות נוספות בשבח המשמח את החתן: רבי אֶבְהוּ
 63 אָמַר, כל המשמח חתן הרי הוא כְּאֵילוֹ הַקְּרִיב קרבן תּוֹרָה, לפי
 64 שְׁנֵאמַר בהמשך הפסוק של 'קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול
 65 כלה', מְבִיאִים תּוֹרָה בֵּית ה'".
 66 רב נחמן בר יצחק אָמַר, המשמח חתן וכלה הרי הוא כְּאֵילוֹ בְּנֵה
 67 אֶחָת מִחוֹרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, לפי שְׁנֵאמַר שם באותו הפסוק 'כי אֲשִׁיב
 68 אֶת שְׁבוֹת הָאָרֶץ בְּכִרְאשׁוֹנָה אָמַר ה'".
 69 הגמרא מביאה מימרא נוספת של רבי חלבו אמר רב הונא, לענין
 70 אדם שיש בו יראת שמים: וְאָמַר רַבִּי חֲלָבּוֹ אָמַר רַב הוֹנָא, כָּל אָדָם
 71 שֵׁישׁ בּוֹ יִרְאָת שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין לאחרים, שְׁנֵאמַר (קהלת יב ג)
 72 'לֹפֶה דָבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹהִים יִרָא וְגו' וְאֵת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר, כִּי
 73 זֶה כָּל הָאָדָם'. ויש לדרוש המקרא כך, אדם שהוא ירא אלהים ושומר
 74 מצוותיו דבריו נשמעים באזני הכל.
 75 מבררת הגמרא: מאי - מה היא כוונת המשך הפסוק 'כי זה כל
 76 הָאָדָם'.
 77 מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּל
 78 הָעוֹלָם כְּלוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא בְּשִׁבְלִי שיברא אדם זה שיש בו יראת
 79 שמים.
 80 רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא אָמַר, שְׁקוּל אָדָם זֶה שֵׁישׁ בּוֹ יִרְאָת שָׁמַיִם כְּגַנְד
 81 כָּל הָעוֹלָם כּוֹל.
 82 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֻזַי אָמַר, וְאָמְרוּ לָהּ - ויש אומרים) רַבִּי שְׁמַעוֹן
 83 בֶּן עֻזַי אָמַר, כָּל הָעוֹלָם כּוֹל לֹא נִבְרָא אֶלָּא כְּדִי לִהְיוֹת לְצִוּוֹת
 84 - חבורה, לָזֶה - לאדם שיש בו יראת שמים.
 85 הגמרא מביאה מימרא נוספת של רבי חלבו אמר רב הונא, בענין
 86 שאילת שלום: וְאָמַר רַבִּי חֲלָבּוֹ אָמַר רַב הוֹנָא, כָּל אָדָם שִׁיזְדַע
 87 בְּחִבְרוֹ שֶׁהוּא רְגִיל לִיתֵן לֹא שְׁלוֹם, וְקָדִים הוּא לִיתֵן לֹא שְׁלוֹם
 88 תְּחִילָה, שְׁנֵאמַר (תהלים לד טו) 'בְּקֶשׁ שְׁלוֹם וְרַדְּפָהוּ'. וְאִם נָתַן לוֹ חִבְרוֹ
 89 שְׁלוֹם תְּחִילָה, וְהוּא לֹא חֲחִידוֹ לוֹ בְּרַכַּת שְׁלוֹם, הָרִי הוּא נִקְרָא גִזְלוֹן,
 90 שְׁנֵאמַר (ישעיה ג יד) 'וְאֵתֶם בְּעֶרְתֶּם הַכֶּרֶם גִּזְלוֹת הָעֵנִי בְּכִתְיִבִים',
 91 ומאחר ונקט הכתוב 'גזילת העני', אף שגם גזילת העשיר גזילה היא,
 92 יש ללמוד מכך שעוסק באדם שאינו משיב שלום לברכת חבירו,
 93 שנידון כגזלוֹן, שהרי אין לעני רכוש שניתן לגזול הימנו, אלא רק
 94 באופן זה שאין משיבים על ברכת שלומו.

1 באופן אחר, שמביינין שְׁנֵצְמַרְךָ אָדָם לְחֹסְדֵי הַבְּרִיּוֹת, הרי הוא נעשה
 2 זול בעיניהם, וְהֵנִי מִשְׁתַּנּוֹת בְּכַרְוִים, שְׁנֵאמַר בְּרוּם זֹלוֹת לְבָנֵי
 3 אָדָם'.
 4 מבררת הגמרא: מאי - מה הוא אותו 'כרום'.
 5 מבארת הגמרא: כִּי אֵתָא רַב דִּימִי - כאשר בא רב דימי מארץ
 6 ישראל לבלב, אָמַר, עוֹף אַחֵר יֵשׁ בְּכַרְבֵי הַיָּם - בערים שמעבר לים,
 7 ו'כרום' שָׁמוֹ, וְכִינּוּן שְׁחֵמָה זֹרְחָת עֲלֵיו הָרִי הוּא מִתְּהַפֵּף לְכַמָּה
 8 גְּיוֹנִין - צבעים, וכן האדם הנוקק לטובת הבריות פניו משתנות.
 9 רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי אֲסִי דְאָמְרֵי תְרַוּיְהוּ - אמרו שניהם, שכל הנוקק
 10 לטובת הבריות הרי זה כְּאֵילוֹ הוּא נִדּוֹן בְּשֵׁנֵי דִינִים קְשִׁים, בְּאֵשׁ
 11 וּמִים, שְׁנֵאמַר (תהלים טו יב) 'הִרְכַּבְתָּ אֲנוֹשׁ לְרֵאשֵׁנוּ בְּאֵנוּ בְּאֵשׁ
 12 וּבְמִים', ויש לפרש המקרא כך, 'הרכבת אנוש לראשונו', היינו
 13 השלש אדם עלינו להיות נושה בנו, ולפיכך הרי אנו כנידונים באש
 14 ובמים.
 15 הגמרא מביאה מימרא נוספת של רבי חלבו אמר רב הונא, בענין
 16 זהירות בתפילת המנחה: וְאָמַר רַבִּי חֲלָבּוֹ אָמַר רַב הוֹנָא, לְעוֹלָם
 17 יֵהָא אָדָם וְהִיר בְּתַפְּלַת הַמְּנַחָה, להקדימה מיד בתחילת זמנה, שְׁחָרִי
 18 אֱלֹהֵי הַנְּבִיא בְהַר הַכְּרַמֶּל, בעת שאסף את כל העם להוכיח את
 19 אפסותם של נביאי הבעל, לֹא נַעֲנָה בְּתַפְּלִתוֹ שֶׁתֵּרַד אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם
 20 עַל קִרְבּוֹ, אֶלָּא כִשֶׁהֲתַפֵּל בְּתַחֲלִיל זְמַן תַּפְּלַת הַמְּנַחָה, שְׁנֵאמַר
 21 (מלכים א' יח לו-לז) 'וְיָהִי בְּעֻלוֹת הַמְּנַחָה וַיִּנְשֵׁ אֱלֹהֵי הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר וְגו',
 22 ה' אֱלֹהֵי אֲבֹרְהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל, הַיּוֹם יָדַעַתְּ כִּי אֵתָהּ אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל,
 23 וְאֲנִי עַבְדְּךָ, וּבְדַבְּרְךָ עֲשִׂיתִי אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. עֲנֵנִי ה' עֲנֵנִי וַיִּדְרַע
 24 הָעַם הַזֶּה כִּי אֵתָהּ ה' הָאֱלֹהִים וְגו'. ואכן נענה בתפילתו זאת, שכן
 25 נאמר בפסוק שלאחריו 'ותפל אש ה' ותאכל את העלה ואת העצים'
 26 וְגו'.
 27 עתה מבארת הגמרא מדוע הוצרך אליהו לכפול את בקשתו: 'עֲנֵנִי
 28 ה' עֲנֵנִי', תחילה עֲנֵנִי שֶׁתֵּרַד אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם עַל קִרְבְּנִי, ולאחר מכן
 29 עֲנֵנִי שְׁלֹא יֵאמְרוּ שֶׁמַּעֲשֶׂה בְּשִׁפְסִים הֵם, אלא יבואו מתוך כך לאמונת
 30 הבורא.
 31 לאחר שהובאו דברי רב הונא שצריך להזהר בזמן תפילת המנחה,
 32 מביאה הגמרא עוד מימרות בענין זה: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אִף בְּתַפְּלַת
 33 עֲרִבִית יֵשׁ לַהֲזַהֵר לַהֲתַפְּלָה בְּתַחֲלִיל זְמַנָּהּ, שְׁכֵן נֵאמַר בַּהּ (תהלים קמא
 34 א) 'לְחִבּוֹן יִשְׁלַחֲךָ קִמְרַת לִפְנֵיךָ, מִשָּׂאת כְּפִי מִנַּחַת עֵרֶב'.
 35 רַב בְּנַחְמִי בַר יִצְחָק אָמַר, אִף תַּפְּלַת שְׁחָרִית יֵשׁ לַהֲזַהֵר לַהֲתַפְּלָל
 36 בְּתַחֲלִיל זְמַנָּהּ, שְׁנֵאמַר (תהלים ד' ד) 'ה' בְּקֶר הַתְּשַׁמֵּעַ קוֹלִי, בְּקֶר אֶעֱרֹךְ
 37 לְךָ וְאֶצְפֵּחַ'.
 38 הגמרא מביאה מימרא נוספת של רבי חלבו בשם רב הונא, בענין
 39 גדול החיוב לשמח חתן: וְאָמַר רַבִּי חֲלָבּוֹ אָמַר רַב הוֹנָא, כָּל אָדָם
 40 תִּתְּנָה מִסְעוּדַת חֲתָן וְאִינוּ מִשְׁמָחוּ, עוֹבֵר - הרי הוא מזלזל
 41 בְּחַמְשָׁה קוֹלוֹת שְׁבִירָךְ בָּהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת יִשְׂרָאֵל, שכן
 42 מצינו שנזכרה תיבת 'קול' בענין שמחת חתן וכלה חמש פעמים,
 43 שְׁנֵאמַר (ירמיה לג יא) 'קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׁמֵחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה,
 44 קוֹל אוֹמְרִים הוֹדוּ אֵת ה' צְבָאוֹת'.
 45 וְאִם מִשְׁמָחוּ לַחֲתָן, מַה שְׂכָרוֹ עַל כֶּךָ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, הָרִי
 46 הוּא זוֹכֵה לַתּוֹרָה, שְׁתַּתְּנָה בְּחַמְשָׁה קוֹלוֹת, כלומר, שנזכרו בנתינתה
 47 חמשה קולות, שְׁנֵאמַר (שמות יט טו) 'וְיָהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיַת הַבְּקָר,